

DE SLIMME  
**KOEHERDER**  
van Ogersheim.  
een verhaal op waarheid gegrond  
door  
**GUSTAV NIERITZ.**



GOUDA, G. B. VAN GOOR ZONEN.

# DE SLIMME KOEHERDER

VAN

## OGERSHEIM

---

Een Verhaal op waarheid gegrond

DOOR

### GUSTAV NIERITZ

---

MET GEKLEURDE PLAATJES

GOUDA  
G. B. VAN GOOR ZONEN



In die treurige tijden, toen het vuistrecht meer gold dan wet, bouwden de ridders hunne woningen op hooge, steile rotsen en bergen. Daar zij niet werkten en toch goed wilden leven, overvielen zij den vreedzaam voorbijtrekkenden reiziger en vooral de kooplieden, wanneer deze, rijk van koopwaren voorzien, van of naar de kermissen reisden. Dit was niets anders dan een volslagen roof; doch dewijl de overtreders der wet hunne euvel-daden gewoonlijk niet bij den rechten naam noemen, heetten zij hunne rooverijen »van den stijgbeugel leven.» De ridderlijke roovers toch zaten bij hunne aanvallen gewoonlijk te paard. Zij onttrokken zich aan de straf voor hun plunderen daardoor, dat zij zich zelven en hun buit achter de muren van hunne ontoegankelijke woningen verborgen, waarom zij die Burgten noemden. Wij zijn het vooral aan de uitvinding van een monnik verschuldigd, dat die roofholen, de burgten, verdwenen zijn. Want het zwarte poeder van Berthold Schwarz, het buskruit, bereikte de ridderlijke roovers in hunne tot dusverre onneembaar geachte burgten en trof hunne

stevige muren uit de verte, zoodat zij ineen stortten.

De handwerkslieden en andere arbeiders, die vereenigd eene stad bouwden, poogden zich zelven en hunne bezittingen, daardoor voor de aanvallen van die roofridders te beveiligen, dat zij hunne woonplaats met een hoogen aarden wal, met een diepe gracht, met stevige muren en goed bewaakte torens omringden en beschermden, terwijl ophaalbruggen tot deze laatsten toegang verleenden. Zulk een stad geleeke veel op een burgt, en daarom noemde men de bewoners burgers, een naam, die nog heden geldt en goed klinkt.

In den laatsten tijd zijn de muren, wallen, grachten, ophaalbruggen en andere zaken, die men gewoonlijk bij een burgt zag, bij de meeste steden verdwenen, en is er slechts een klein getal vestingen overgebleven, die men met kleine vertrekjes of ook wel met brandkasten, die door dieven niet geopend kunnen worden, vergelijken kan.

In den Beneden-Paltz, in de Worsergau, tusschen Mannheim en Frankenthal, ligt een kleine stad, vroeger een dorp, doch die door den paltzgraaf Adolf tot eene stad verheven werd. Haar naam is Ogersheim. Ook zij had hare wallen, hare grachten, stevige muren en hare beide torens met ophaalbruggen. Het was in het

voorjaar van 1620. Den keurvorst van den Paltz, Frederik V, was het gegaan — men vergeve ons de min edele vergelijking — als den hond in de fabel, die met een stuk vleesch in den bek over eene rivier zwom zijn beeld in het water zag, en daar zijn stuk vleesch hem kleiner toescheen, dan het vleesch van den hond onder hem, er naar beet en zoo ook zijn stuk verloor.

Frederik V liet de musch uit zijn hand vliegen, om een duif op het dak na te jagen. De Bohemers hadden namelijk hunnen koning keizer Ferdinand II, de gehoorzaamheid opgezegd en keurvorst Frederik V de kroon van Bohemen aangeboden.

Frederik had, door zijn eerezuchtige gemalin aangespoord, de kroon aangenomen, zijne erfstaten den rug toegekeerd en zich naar Praag begeven, waar bij zijne plechtige kroning een onbeschrijfelijke pracht ten toon werd gespreid. Doch de vreugde duurde niet lang, nauwelijks een winter, waarom de vijanden van Frederik hem den bijnaam van »Winterkoning” gaven. Het leger van Frederik werd door de vereenigde Oostenrijksche en Beiersche troepen bij den Witten berg voor Praag verslagen, en de jeugdige koning van Bohemen op de vlucht gedreven. Natuurlijk verloor Frederik daardoor ook zijn erflanden, die voor het grootste

gedeelte aan den keurvorst van Beieren als belooning voor de hulp den keizer bewezen, werden toegewezen. Behalve Beieren stond Spanje ook nog aan de zijde van Oostenrijk, dat een leger uit de Nederlanden deed oprukken, om den Paltz te bezetten en den vluchtenden Frederik het terugkeeren onmogelijk te maken. In dien zoowel van Bohemen als ook voor den Paltz zoo treurigen tijd, had de volgende gebeurtenis plaats.

Op een hoek der markt te Ogersheim stond het voor- naamste huis van het stadje. Het bevatte de apotheek, waarvan de deur zich onder een vooruitspringend bordes bevond. Een uit hout gesneden pikzwarte Moor, die een bos suikerriet op den schouder droeg, stond boven de deur, liet zijn hagelwitte tanden zien en verschrikte de toeschouwers door het schitterende wit zijner oogen. De vensters der eerste verdieping waren met kromgebogen ijzeren tralies voorzien en met bloempotten bezet. De houten deur bestond uit twee helften, die echter niet, zooals heden, in de lengte, maar dwars verdeeld waren. Aan beide zijden der breede deur, bevond zich een steenen bank en boven de deur een steenen plaat met een latijnsch opschrift, die ter rechter en linkerzijde door een engel bewaakt en vastgehouden werd. De eigenaar der apotheek Prancratius

Prenzel, was tevens burgemeester van het stadje en als zoodanig de voornaamste persoon der plaats. Tegenover de apotheek, op den anderen hoek der markt, stond een klein huis, dat wel een kind der apotheek geelk, en dus aan het boven beschreven huis geheel gelijk was. Inplaats van den Moor zag men daar echter een roodhuidigen Amerikaan met een vederen muts op en voorschoot voor, die in zijne handen een scheepje hield. »Specerijhandel van Matthias Hilpert,» luidde het opschrift. Hoewel de dringende geur der kruiden, die uit de geopende apotheek stroomde, zich op de straat met den zoeten geur van den specerijwinkel vriendschappelijk vereenigde, was dit echter niet het geval met de beide overburen, die door wangunst vijanden waren geworden. In die dagen toch was de grens tusschen de koopwaren van een apotheker en een koopman zoo weinig scherp getrokken, dat daaruit wel eens oneenigheid ontstond.

Het ergste van deze vijandschap was, dat niet alleen de apotheker en de kruidenier elkander haatten, maar dat ook hunne vrouwen, kinderen, huisgenooten, bloedverwanten, vrienden en klanten in die haat moesten deelen. Zoo brengt het kwade altijd weder nieuw kwaad voort!



Prenzel was vader van twee dochters en van een zoon, Hilpert van drie zoons en eene dochter, welke allen de school van het stadje bezochten, gedeeltelijk op een en dezelfde bank zaten, door den leermeester tot christelijke liefde jegens den naaste en jegens vijanden werden aangespoord en toch, volgens de vaderlijke bevelen, vijandig jegens elkander gezind moesten zijn! Wien moest men nu gehoorzamen? Den leermeester en het goddelijk gebod of den vader?

Zooals wij vroeger reeds gezegd hebben, was het de lente van het jaar 1620. Op een helderen morgen der maand Maart kwam de dienstmeid van Prenzel, gebogen onder den last van een mand vol nat linnen goed, uit het huis en sloeg den weg naar een nabijgelegen gedeelte der stadswallen in. Zij werd gevolgd door de beide dochters van den apotheker, Erdmuth en Sibille, de eerste 11, de ander 10 jaren oud. Spoedig daarop verscheen ook de meid van Hilpert op dezelfde wijze beladen en door de negenjarige dochter van haar meester vergezeld. Haar doel was ook de stadswal, die wegens zijne hooge, luchtige ligging den Ogersheimers als droogplaats diende. Vandaar dat men hier inplaats van heen en weder gaande schildwachten, dreigende vuurmonden en opgestapelde kogels, slechts vreedzame

vrouwen, kinderen, droogpalen, lijnen en in den wind fladderend linnengoed ontdekte.

Onder voortdurend wederkeerig zwijgen, bevestigden de beide dienstboden hare lijnen aan de palen en hingen, door de meisjes geholpen, het linnengoed daaraan. Toen dit gedaan was, hadden de meisjes zich achter de beddelakens verscholen. De meid van den apotheker keek toen eens voorzichtig om, naderde hare kameraad en sprak haar op vertrouwelijken toon aldus aan: »Lize, waar zijn onze meisjes gebleven?»

»Zij zijn daar in het schilderhuisje,” antwoordde Lize boos.

»Daar moeten wij tot ons voordeel gebruik van maken,” zeide Hanna, »maar eerst moeten wij eens praten.”

Nu bleek het, dat de vijandschap der beide dienstboden slechts geveinsd was, om hare meesters te bedriegen. Op niet zeer vleierende wijze spraken zij nu over hen en zouden daarmede nog langer voortgegaan zijn, wanneer het geluid der torenklok haar niet aan het vluchtige van den tijd herinnerd had. Toen sloop Hanna op haar teenen naar het ronde, steenen schilderhuisje, dat op een vooruitspringend gedeelte van den stadswal gebouwd was en van eene opening was

voorzien. Daar zaten de drie meisjes op den steenen vloer en hielden elkander met de armen omstrengeld. Zij hadden het zoo druk met het vertellen, dat zij de naderende meid niet ontdekten en eerst verschrikt opsprongen, toen Hanna bij den ingang stond en haar aldus aansprak:

»Wel zoo, dat is wat moois! Wat zouden je vaders daarvan wel zeggen?»

»Och beste Hanna!» zeide Erdmuth vriendelijk, »zeg onzen ouders er niets van, dat wij hier met Nella bijeen zijn, zeg het niet, ter wille van ons!»

»Zoo?» antwoordde Hanna spottend, »zeker omdat jij alles voor mij doet?» Toen ik je gisteren vroeg om een potje met honing te vullen voor mijn neef Augustin, heb je het mij geweigerd. Nu, zooals je in een bosch roept, klinkt het er ook weder uit.»

»Maar, beste Hanna,» vervolgde Erdmuth, »het zou niet goed van me geweest zijn, als ik buiten weten van vader en moeder aan je verzoek had voldaan.»

Kijk me nu zoo'n nauwgezet kind eens aan!» zeide Hanna spottend. »Is het dan wel goed, als gij beiden tegen den uitdrukkelijken wil van je vader met de dochter van zijn ergsten vijand verkeert?»

»Nella is goed, o zoo goed!» zeide Sibille, »en zij is

onze beste vriendin. Wat kan zij het helpen, dat haar vader geen vriend van onzen vader is?"

»Kan mijn armen neef Augustin het dan helpen," vroeg Hanna spottend. »dat hij geen rijke apotheker Prenzel is? Ik zal dus mijn plicht doen en je vader zeggen, wat ik hier gezien heb"

»Verraad ons niet, Hanna!" sprak Erdmuth vleierend, »dan zal ik je een dubbeltje geven. Dat is van mij en daarom kan ik daarmede doen, wat ik wil."

»Een dubbeltje?" zeide Hanna verachtelijk, »hm! daarvoor krijgt mijn neef Augustin geen potje vol honing. En dat moet hij hebben, of ik verraad alles. Denk daaraan. Ik geef je tot den middag tijd om te bedenken, en geen minuut langer."

Hanna vertrok. In hare plaats verscheen Lize, die, schijnbaar verbaasd, de handen in elkander sloeg. »Wat zien mijne oogen?" riep zij uit. »Onze Nella zoo vertrouwelijk met de dochters van Prenzel?! Wat zal moeder Hilpert daarvan wel zeggen?"

»Niets zal zij zeggen," antwoordde Petronella, als jij het haar niet vertelt. Wij doen hier geen kwaad, maar vertellen elkander slechts iets. Waarom zou ik met Erdmuth en Sibille niet verkeerem? zij zijn geen wilde katten of vergiftige slangen!"

»Zeggen zal ik het,» zeide Lize, »tenzij je heimelijk een el zijden lint voor me afsnijdt, dat mijn tante voor haar zondagsmuts noodig heeft.»

»Dat zou stelen zijn!» sprak Nella verbaasd. En dat nog wel van mijne ouders!»

»Noem het, zoo je wilt, Nella!» antwoordde Lize. »Kort en goed: mij een el zijden lint of ik zal je moeder zuiveren wijn schenken.»

Lize vertrok.

Hoe vele kinderen zullen er steeds door zulke gewetenlooze dienstboden tot zondigen verleid zijn geworden! Ongelukkig zulke kinderen, die, zooals men zegt, aan zulke dienstboden den pink gegeven hebben, toen zij aan haar eerste onrechtmatig verlangen voldeden, en daarna de geheele hand, ja, den arm moesten geven! Ook hier geldt het: Wacht u voor den eersten stap! Met dezen zijn ook reeds de andere schreden tot den val gedaan.

Verbaasd en niet wetende wat zij doen zouden, zaten de drie meisjes daar bij elkander. Zij hadden hare armen, die zij om elkanders hals geslagen hadden, teruggetrokken en de handen gevouwen op de knieën gelegd. Zij staarden slechts voor zich op den grond en waren in gedachten verzonken. Eindelijk zeide Nella, hoewel

zij de jongste was, beslissend: »Als Hanna babbelt en je vader je kastijdt, schuift alles dan maar op mij. Zegt, dat ik je hier in het schilderhuisje heb gezocht en dat ik je niet eer met rust heb gelaten, voordat je met mij gesproken hadt.»

»Neen,» antwoordde Sibille, »dat zou gelogen zijn! Wij waren het, die je hier opzochten en het eerst met je spraken. Ik weet, wat ik tot vader zeggen zal, als hij ons straffen, wil. Vader, zal ik zeggen, er staat geschreven: Kinderkens, hebt elkander lief! en dat doen wij. Ook moeten wij Gode meer gehoorzamen dan de menschen. Ik ben nieuwsgierig, wat hij daarop zal antwoorden.»

De meisjes stonden nu op, gaven elkander de hand en verwijderden zich. Ook verlieten de beide dienstmeisjes den wal, het bewaken en droogen van het opgehangen linnengoed aan de eerlijkheid der Ogersheimers en aan den wind overlatende. Toen zij vertrokken waren, kwamen er vier knapen achter de borstwering van den wal te voorschijn, waar zij zich tot dusverre verborgen hadden gehouden. Het waren de zonen van den kruidenier Hilpert en de zoon van den apotheker.

»Eindelijk zijn ze vertrokken,» zeide de laatste, Eusebius genaamd, tot Koenraad, Vitellius en Benno, »nu

kunnen wij krijgertje spelen. Wie zal het eerst de man zijn?"

»Wij zullen aftellen," antwoordde Vitellius. De knapen gingen in een kring staan, en Vitellius begon een versje op te zeggen, waarbij hij bij elken lettergreep, volgens de rij af, op zich zelve en de drie andere knapen met den vinger wees: »Mijn vader liet eens een wiel beslaan. Raadt, raadt, hoeveel spijkers daaraan zijn gegaan?"

»Negen!" zeide Benno, voor wien de laatste lettergreep was. Daarop telde Vitellius: een, twee, drie, en zoo vervolgens tot negen, en dat trof Koenraad, die nu het eerst de man was. Het loopen begon en werd met grooten ijver voortgezet. Eusebius werd het eerst gevangen en werd nu de man. Daarbij gebeurde het, dat de knapen ook onder het opgehangen linnengoed door gingen en dat Vitellius met zijn voet tegen een der los opgezette droogstokken stiet, viel, en den stok met een gedeelte van de lijn en de daarop hangende wasch op den grond deed vallen. De knaap lag onder beddelakens en hemden gelijk een op het slagveld gevallen held, die door zijne kameraden met de veroverde vaandels eervol was toegedekt. Dit veroorzaakte groot gelach: doch het hinkende paard kwam achteraan. Een stuk liinnen was

door het vallen van den droogstok losgeraakt en door een windvlaag van den wal in de gracht gewaaid. Daar dreef het nu op het water. Toen de knapen dat ontdekten, kwam er een einde aan hun spel en gelach. Het was een erg geval! De muur, die aan den wal grensde, daalde steil in de gracht af, en de knapen wisten niet hoe diep die was. Behalve zij zelven, was daar niemand tegenwoordig, die hunne schuld had kunnen verraden. Zij behoefden den stok en de lijn dus slechts weder in orde te brengen en dan, zich over het drijvende linnen niet verder bekommerend, hun weg te vervolgen. Doch daarvoor waren de knapen te eerlijk. Zij mochten den hunnen geen verlies, en de beide dienstboden geen onaangenaambheden veroorzaken. Nog stonden zij aan den rand van den wal gelijk de bedroefde leerlooiers, die hunne huiden door den vloed zagen verdwijnen, zonder te kunnen helpen, toen Vitellius — bij verkorting Fidel genaamd — aan den anderen kant van de gracht een knaap ontdekte, die 13 jaren oud was en schijnbaar tot de lagere volksklasse behoorde.

»Daar loopt Balsen,» zeide Fidel tot zijne makers, »dat is een goede en flinke jongen, die ons uit de verlegenheid en het linnen uit het water kan redden.»



»Dat is waar!» zeiden de andere knapen, »laten wij hem roepen.»

De vier knapen vormden nu hun mond tot een spreektrompet, dewijl zij hunne handen daarvoor brachten en toen met al de kracht van hunne longen riepen: »Bal—ser!»

Toen de geroepene omkeek, veranderden de roepers zich in telegrafien, die met hunne armen den verwijderden Balthasar wenkten. Aan den rand van de gracht gekomen, vernam hij, wat men van hem wilde, waarna hij zich terstond bereid verklaarde zijne hulp te verleenen. Daarbij vergat hij echter de voorzichtigheid niet. Met een gevonden stok mat hij vooreerst de diepte der gracht, stroopte zijn broek tot boven de knieën op en ging toen in het water. De knapen op den wal ondersteunden Balthasar's pogingen daardoor, dat zij door het werpen met steenen en kluiten het stille water in beweging brachten, waardoor het stuk linnen naar de andere zijde dreef.

De vier knapen hieven een luid hoera aan, toen zij het stuk linnengoed eindelijk in Balthasar's handen zagen, die met dat gejuich nu ook instemde. Dat hij op alles bedacht was, bewees hij daardoor, dat hij de linnen vluchteling eerst van alle onreinheid zuiverde, voor-

dat hij dien aan de knapen op den wal ter hand stelde.

Deze overlaadden hun helper met loftuitingen en beloften van allerlei aard. Balsar zeide daarop niets, doch trok met Fibel's bijstand het natte linnen weder recht en hing het toen op de lijn, terwijl zij het overige aan de lucht en de zon overlieten. Toen eerst ontdekten de vier vrienden, dat Balthasar een klein grijs zakje, vroeger door hem neergelegd, weder opzocht en daarbij zeer voorzichtig te werk ging.

»Wat is er in dat zakje?» vroeg Eusebius aan Balthasar  
 »Heb je een vogelnest uitgehaald?» Zijn het vogeleieren?»

»Ik dacht wel, dat je dat zeggen zoudt,» antwoordde Balthasar. »Maar het uithalen van vogelnesten houd ik voor zonde.»

»Er beweegt zich wat in dat zakje!» zeide Benno.  
 »Er moet zeker iets levends in zijn.»

»Dat is er ook,» sprak Balthasar. Hij opende nu het zakje en haalde een bonte vink te voorschijn, waarbij de vier knapen een luide vreugdekreet lieten hooren.

»Dat arme diertje,» zeide Balthasar medelijdend. »Ik heb het in het bosch bij de kerk gevonden. Het kan niet vliegen, want zijne eene vleugel is gebroken. Hoe zou het dan voedsel kunnen vinden? Wie weet hoe lang het reeds honger heeft geleden. Ik heb het daarom

meegenomen. Misschien vind ik wel den een of ander, die medelijden genoeg heeft om het te voederen en te behouden."

»Dat zullen wij!" riepen de vier knapen te gelijk.

»Maar dat gaat niet," zeide Balthasar lachend, »vier kunnen met elkander niet een vink deelen."

»Ik heb een ledige vogelkooi," zeide Eusebius.

»En bij ons mag de vogel vrij in de kamer rondloopen," sprak Koenraad.

»Dat is nu alles wel mooi en goed," zeide Balthasar, »als je moeder het maar toestaat. Je weet, dat het zonder morsen in de kamer niet gaat, en dat zal je moeder niet willen hebben."

»Daarin moet ik je gelijk geven," sprak Benno ontstemd.

»Ik zal je," beloofde Eusebius, »drie morgens achter elkander een stuk van mijn boterham geven, die ik meekrijg als ik naar school ga.

Deze belofte was voor den armen Balthasar, die niet altijd een goeden boterham zag, een groote verzoeking. Toch weerstond hij die standvastig, terwijl hij voorstelde om over het bezit van den vink onpartijdig te beslissen. Bij gebrek aan papier legde Balthasar het zakje met den zich daarin bevindenden vogel op den grond en nu moesten de vier knapen op een bepaalden afstand met

steentjes daar naar gooien. Het steentje van den zoon des apothekers lag het dichtst bij het zakje, en daarom werd hem de vogel toegewezen. Zonder nijd en strijd van de zijde der andere minder gelukkige knapen ontving Eusebius den vogel uit de handen van Balthasar en ging daarmede vergenoegd naar huis. Vooraf zeide hij echter tot Balthasar: »Je zult het toch niet verraden, dat ik hier met mijn drie vrienden geweest ben?»

»Dat spreekt van zelf,» antwoordde Balthasar. »Iedereen in de stad weet het toch, dat je vaders met elkander in oneenigheid leven. 't Is te beklagen, maar niet te veranderen.»

»Des te inniger en trouwer vriendschap willen wij sluiten.» zeide Eusebius en gaf den zoon van Hilpert de rechterhand.

»Dat willen wij!» beloofde deze, terwijl hij den handdruk krachtig beantwoordde.

In de nabijheid der ooster poort van Ogersheim stond een klein huisje, het armoedigste van het geheele stadje, dat echter door de gelukkigste menschen bewoond werd, die met recht zeggen konden: »Arm en nederig is mijn hutje, doch daar binnen woont 't geluk!» De

eigenaar van dit kleine huisje, dat slechts uit eene verdieping met twee vensters en een deur bestond, was de vader van Balthasar. Hij bekleedde het ambt van koeherder der gemeente, dat hem en zijne vrouw met zeven vroolijke kinderen zeker niet genoegzaam opgeleverd zou hebben, wanneer het gezin niet met zoo weinig tevreden en vlijtig geweest was.

Gelijk nog heden, zoo ook vroeger leggen de bewoners van kleine stadjes zich toen ook op landbouw en veeteelt toe, 't geen ook te Ogersheim plaats had. De landbouw stond nog op een zeer lagen trap, van stalvoeding wist men niets, en zoo bleven er uitgestrekte weiden ongebruikt, terwijl de helft der bouwlanden bij afwisseling braak bleef liggen. Met de toenemende bevolking had de verbetering van den landbouw gelijken tred gehouden, zoodat het land heden eens zooveel bewoners voeden kan als vroeger.

De koeherder heette Nicolaas Zocher, doch werd in geheel Ogersheim slechts Nikkel genaamd. Hij was van middelmatige grootte, eerder mager dan gezet, doch daarbij zeer sterk. Op den vroegen morgen na den boven beschreven dag had Nikkel met zijn talrijk huisgezin het ontbijt, bestaande uit soep van roggemeel, gebruikt en een zijner kinderen voor en na het eten

een gebed uitgesproken. Dit bidden geschiedde bij beurten, zoodat zelfs de vierjarige Sebald zijn gebedje moest opzeggen. Voordat Nikkel des morgens vertrok, gaf hij aan elk zijner kinderen eenig werk voor den dag op.

Balthasar, de oudste zoon van Nikkel, hield zich met het snijden en vervaardigen van houten lepels, bloemstokjes, knijpers en ander gemakkelijk houtsnijwerk bezig. De twaalfjarige Appolonia spon vlas; de tienjarige Adolphina paste, tegen vergoeding, op het kleine kind der buurvrouw; de negenjarige Dirk en achtjarige Beate zochten dood hout, de zesjarige Herman zocht voor den apotheker het vuil uit gedroogde kruiden, en de vierjarige Sebald hielp zijne moeder in het huishouden.

Nikkel hing zijn herdertasch, waarin zijn snijwerkgereedschap en mondbehoefte was, om den hals, een lang scherp mes in een lederen schede aan zijn linkerszijde, nam de zweep in de linker, den grooten ossenhoorn in de rechterhand en zeide tot afscheid: »God beware u allen!»

»God beware ook u, vader!» klonk het uit aller mond terug.

Toen hij op de markt was gekomen, ontlokte Nikkel

ver klinkende tonen aan zijn ossenhoren, die den menschen gelijk het vee welbekend waren. De deuren van stallen en hoeven werden geopend en met langzamen, voorzichtigen tred en elkander met diep gebrom begroetend, kwamen de koeien te voorschijn en vereenigden zich tot een enkele talrijke kudde. Inmiddels begaf Nikkel zich in de kruidenierswinkel van Hilpert, waar hij eenigen tijd vertoefde. Toen hij weder buiten was gekomen, wenkte de apotheker hem om te naderen. Met een boos gezicht sprak deze den koeherder aan: »Hé, Nikkel, wat moet je bij Hilpert doen? Heb je hem al zoo vroeg handgeld gegeven?"

»Neen mijnheer de apotheker en burgemeester," antwoordde Nikkel, »een andere oorzaak voerde mij tot den kruidenier en specerijhandelaar."

»Ha, ha! ik begrijp het reeds!" zeide Prenzel driftig, »je ruikt zoo erg naar spiritus en rhabarber."

»Nu ja, dat wil ik niet ontkennen," antwoordde Nikkel. »Ik heb zeker wat kou gevat, dewijl ik pijn in al mijn leden heb. Ik heb het nauwelijks voor de mijnen kunnen verbergen, die zich reeds erg ongerust over mij gemaakt hebben. Ik weet, dat de heer Hilpert een bitteren drank bereidt, die werkelijk helpt bij pijn in het lijf, en daarom ben ik in zijn winkel geweest."

»Geloof je,» vroeg Prenzel geraakt, »dat mijn maag-elixer minder goed is, dan dat van mijn buurman, die slechts een ellendige knoeier en kwakzalver is? En ik wil er wel een eed op doen, dat je minstens eens zoo-veel hebt moeten betalen, dan wanneer je een glaasje van mijn onvergelykelyk maag-elixer gedronken had.»

Die laatste woorden van Prenzel gingen door een loerenden en beteekenisvollen blik zijner grijze oogen vergezeld, waarvan de herder de beteekenis zeer goed begreep.

»Gij vergist u, heer burgemeester apotheker,» antwoordde Nikkel, »ik heb niets betaald. De heer Hilpert geeft van zijn maagdrank slechts aan zijn vrienden en bekenden, en dat wel om niet, uit zuivere liefde tot den naaste.»

»Dat is een leugen!» zeide Prenzel driftig, »dat weet ik beter en uit eigen ervaring. Loop rond met je zuivere liefde tot den naaste! Een woordje in vertrouwen, Nikkel!» vervolgde hij op zachten toon, »daar heb je een kwartje. Daarvoor koop je bij gelegenheid, zoo mogelijk nog heden, van die maagdruppels van mijn buurman en zeg het me dan, opdat ik mijn buurman Hilpert voor het gerecht kan dagen.»

Nikkel meende niet goed verstaan te hebben. Met



grooten oogen keek hij den verleider aan. Eindelijk antwoordde hij ernstig: »Als ge in ernst tot me gesproken hebt, heer burgemeester apotheker, dan moet ik u als antwoord een oude fabel vertellen. Een schorpioen, die zich aan den oever van een grooten vijver ophield, wilde zich graag naar den anderen kant begeven, doch hij zag tegen den grooten omweg op. Toen verzocht hij een schildpad, die in zijne nabijheid kroop, hem op haar rug te nemen en met hem over den vijver te zwemmen. De schildpad was daartoe terstond bereid, de schorpioen kroop op haar rug, en de tocht begon. Toen zij nabij den anderen oever waren gekomen, wilde de boosaardige schorpioen de dienstvaardige schildpad met zijn vergiftigen angel steken. Dit werd door een voorbijvliegende kraai gezien, die de schildpad waarschuwde. De schorpioen stak nu werkelijk, doch zijn angel drong niet door het harde schild van zijn draagster. Deze dook toen plotseling onder, en de ondankbare schorpioen boette zijn verraad met zijn leven.»

»Waarom vertel je me zulke kinderpraat?» vroeg Prenzel. »Wat wil je daarmee zeggen?»

»Hm! niets anders,» antwoordde Nikkel, »dan dat ik geen ondankbare schorpioen zijn wil, waarvoor gij me

zooeven hebt aangezien. Heer burgemeester apotheker, met uw verlof, zijt ge een christen, die zijn naaste moet liefhebben, als zich zelve?"

»Wijsneus!" beet Prenzel hem toe, »je verdiende dat ik je tanden in je mond stuk sloeg. Durf jij mij vragen, of ik een christen ben! Ja, ik ben een christen, die driemaal in het jaar aan het heilig avondmaal deelneem en op alle zon- en feestdagen ter kerk ga. hoewel mijne tegenwoordigheid in de apotheek noodzakelijk is."

»Vast ge ook niet tweemaal in de week," vroeg Nikkel spottend. »en geeft ge niet rijkelijk aalmoezen? Neem me niet kwalijk, burgemeester apotheker, wanneer ik meen, dat ieder eerst voor zijn eigen deur moet vegen, eer hij bij zijn buurman helpt vegen. Kijk bijvoorbeeld maar eens naar uwe koeien."

»Waarom? Waartoe?" vroeg Prenzel.

»Ziet ge dan niet, dat de schenkels van uwe koeien met gedroogde modder en vuil bedekt zijn," antwoordde Nikkel, »die aan die arme dieren bij het liggen niet alleen pijn veroorzaken, maar ook haar groei belemmeren? Uwe meid is te lui, om den koestal behoorlijk te reinigen, en de koeien zelve kunnen dat niet doen, dewijl zij vast staan. Kijk de herten en reeën in

het bosch eens, of zij er in vergelijking met uwe koeien niet als gepoetst uitzien. Hanna zou niet weinig drukte maken, als men in haar bed kleine steentjes strooide, waarop zij liggen moest."

»Hanna heeft wel wat anders te doen," zeide Prenzel, »dan haar tijd met het poetsen der koeien te verbeuzelen."

»Laat ze wat minder babbelen," antwoordde Nikkel, »en zij zal tijd genoeg overhouden. Doch mijne koeien zijn bij elkander en gaan op weg. God beware u, heer burgemeester apotheker!"

»Onbeschofte, lage kerel!" bromde Prenzel, terwijl hij den koeherder nakeek. »Wat durft zoo'n vent tegen mij, den burgemeester, wel zeggen! Dat zal hij echter niet straffeloos gedaan hebben, en het zou slecht met mijn burgemeester-ambt gesteld zijn, als ik hem niet van zijn betrekking en broodwinning beroofde. Doch waar zoo spoedig een anderen koeherder te vinden?" Na deze alleenspraak keerde Prenzel naar zijn apotheek terug.

't Is waar, Nikkel betoonde in zijn gesprek weinig eerbied voor zijn meerdere, den burgemeester, doch deze droeg daarvan zelf de schuld. Wanneer hooggeplaatste personen van hunne minderen schandelijke din-

gen verlangen, dan verliezen zij daardoor hunne achting en hun aanzien.

Een uur na het vertrek van Nikkel kwam er een man in de apotheek, die een ouden soldatenjas droeg en met een verbonden rechterknie, hetgeen zeker de oorzaak van zijn hinkenden gang was.

»Een arme, gewonde soldaat, vraagt om een aalmoes,» sprak die man, terwijl hij zijn hand verlangend uitstreckte.

»Wat ben jij voor een landsman?» vroeg Prenzel.  
»Waar kom je van daan?»

»Kent ge mij dan niet meer?» antwoordde de soldaat,  
»Ik ben Tillers Kilian!»

»Wat?» zeide Prenzel verbaasd, »Tillers Kilian? Die gemeene vent? Die deugniet, die voor zes jaar de wijde wereld inging en sedert niets meer van zich hooren liet? Wiens moeder door onze arme stad onderhouden moest worden, omdat haar zoontje niet wilde werken? Die oude vrouw is vóór een half jaar gestorven, terwijl de deugniet in het leven is gebleven.»

»Och, gestrenghe heer burgemeester,» sprak Kilian op klagenden toon, »ik ben op een gestrenghe school geweest, voor mijne lichtzinnigheid gestraft, maar ook verbeterd. Ik heb in mijne knie een herinnering daarvan ontvangen. die ik niet zal verliezen.»

»Hm! dat is jammer!» antwoordde Prenzel. »Ik had je bij me zelve reeds de betrekking van gemeente koeherder toegedacht.»

»Is Nikkel dan dood?» vroeg Kilian haastig.

»Dat niet.» antwoordde Prenzel, »maar Nikkel gedraagt zich in den laatsten tijd zoo slecht, dat hij weldra van zijn ambt ontzet zal worden.»

»Misschien kan de wond aan mijn knie door uwe wonderdadige zalven en pleisters wel genezen worden,» zeide Kilian. »Men zou het kunnen beproeven, en dan zult ge in mij den dankbaarsten schuldenaar bezitten, die u met lichaam en ziel onderdanig is.»

»Wij zullen zien wat er voor je gedaan kan worden,» zeide Prenzel. »Je moest echter vóór alles je lotgeval len eens verhalen, sedert je Ogersheim verlaten hebt.»

»Eerst liep ik overal rond.» verhaalde Kilian, »om mijn geluk te beproeven. Het keerde mij echter den rug toe, zoodat de nood mij eindelijk drong onder de soldaten te gaan. Ik diende onder verschillende heeren, het laatst onder onzen keurvorst Frederik, nadat hij tot koning van Bohemen gekozen was. Den grooten veldslag bij den Witten berg heb ik bijgewoond en minstens een dozijn Oostenrijkers en Beieren gedood. Ja, als de Bohemers allen zoo dapper gevochten hadden

als ik, dan zat onze Frederik heden nog op zijn koningstroon te Praag en behoefde niet van het eene hoekje van zijn rijk naar het andere te vluchten. De eenigste belooning voor mijn moedig strijden in den veldslag bij den Witten berg was een gewonde knie, waarmede ik mij bedelend tot hier gesleept heb. Doch, zooals gezegd is, misschien zullen uwe middelen en wat rust mijne wonden genezen, en dan zal Ogersheim den besten en getrouwsten koeherder aan mij hebben."

„Zoo ver is het nog niet," zeide Prenzel, „doch wij zullen zien, wat er voor je gedaan kan worden, en wat de toekomst oplevert. Hoor! wat beteekent dat geschreeuw en geklaag?"

Prenzel snelde uit de apotheek en Kilian volgde hem strompelend achterna. Beiden zagen een menigte vluchtende vreemde mannen, vrouwen en kinderen, die zwaar beladen over de markt gingen en daarbij luid klaagden.

„De Spanjaarden zijn in het land gevallen!" ontving Prenzel op zijn vraag aan een der vreemde mannen ten antwoord. „Zij zegen en branden, rooven en moorden, en ontzien zelfs de zuigelingen niet aan de moederlijke borst. Al wie kan, redde zich bij tijds."

„De Spanjaarden," zeide Kilian tot den burgemeester, die zoo bleek als een doek was geworden, „de Span-

jaarden zijn slechte christenen en de allerslechtste zijn onder de soldaten. Zij blijven doof bij al het bidden en smeeken, dewijl zij geen Duitsch verstaan. Zij zijn in staat de onschuldige kinderen aan de poorten te nage-len en hen ten doel voor hunne kogels te stellen. Bovendien voeren zij allerlei spaansch foltertuing met zich, waardoor zij de verstokte menschen tot beteekenis brengen waar hun schatten verborgen zijn.”

Deze woorden vermeerderden de ontsteltenis en angst van Prenzel. Beide laatsten verrichtten een wonder, dat tot dusverre aan den christenplicht niet gelukt was. Prenzel begaf zich naar zijn buurman, den kruidenier, deelde hem de jobstijding mede en vroeg hem om raad, wat hij doen moest.

Inmiddels deden de door de stad trekkende vluchtelingen door hun geklaag nog andere Ogersheimers hunne woningen verlaten, zoodat de straten en de markt binnen korten tijd met schreeuwende menschen gevuld waren. Het duurde nu ook niet lang of het geroffel van den alarmtrom klonk door het stadje, waarbij de kletterende ratel van den nachtwacht zich deed hooren. De Ogersheimers werden daardoor op de markt bijeen geroepen, om daar te raadplegen, welke maatregelen men bij het dreigende gevaar nemen moest! De moe-

digste mannen wilden de stad en de vaderlijke erven krachtig verdedigen; de lafaards raadden ootmoedige onderwerping aan: de weenende vrouwen een haastige vlucht.

»Wij hebben geen soldaten,» sprak de burgemeester tot de moedigen, »geen kanonnen, geen krijgsvoorraad.»

»Maar krachtige armen,» antwoordde er een, »en wapens van allerlei soort, waarmede wij de onzen tot op den laatsten man verdedigen kunnen. Overwinnen of sterven!»

»Ootmoedige onderwerping,» sprak Hilpert tot de vreesachtige mannen, »zou wel goed zijn, doch is bij de Spanjaarden niet in gebruik, zooals Kilian beweert. Zij zullen ons bedaard het vel over de ooren trekken en Ogersheim verwoesten.»

»Waarheen zullen wij dan vluchten,» »om slechts het leven te redden? vroeg Prenzel aan de weenende vrouwen. Waarheen, als het geheele land door de Spanjaarden overstroomd wordt? Geeft het vrije veld of een bosch ons meer zekerheid dan onze stad met hare wallen, muren en grachten? In mijne apotheek heb ik vergift genoeg om eenige duizende Spanjaarden te doden. Wat denkt ge er van, als wij de vijanden schijnbaar vriendelijk met een heerlijk gastmaal ontvingen,



waarvan het bijgemengde vergift hunne ingewanden verteerde?"

»Houd de Spanjaarden voor niet zoo dom!" zeide Kilian. »Gewoonlijk laten zij hunne gastheeren eerst van de hun voorgezette spijzen en dranken proeven. Ook zou ik de straffen niet willen aanzien, die de Spanjaarden bij de eerste pijn in het lijf den Ogersheimers zouden aandoen."

»Neen!" zeide Rauheim, de smid, »niet met vergift, maar met openlijken, eerlijken strijd willen wij den vijand te gemoet gaan. Ik stel voor, dat ieder thans naar zijn huis ga en zijne wapens van welken aard dan ook, in gereedheid brenge en zich daarmede op een bepaald uur weder herwaarts begeve. Zouden wij ons enkel voor plezier geoeffend hebben, om met boog en geweer naar de schijf en den vogel te schieten? Wees zoo goed het uur te bepalen, burgemeester, wanneer wij ons weder hier zullen bevinden."

»Hoe zoudt gij het vinden," sprak Prenzel »als wij vooraf eenige boden afzonden, om te doen onderzoeken, of de vijand werkelijk reeds nadert en onze stad denkt te bezoeken?"

»Dat kunnen wij doen," antwoordde Rauheim, »doch ons tevens op den strijd voorbereiden. Ik zou denken,

dat van middag 4 uur niet te vroeg is om hier bijeen te komen en ons met de wapens te oefenen."

»Daar heb ik niets tegen," antwoordde Prenzel, »doch ik kan beter met pillen en conserven omgaan, dan met looden kogels, geweren en buskruit."

Gedurende dit onstuimig tooneel te Ogersheim hoedde Nikkel op de gewone wijze zijne kudde koeien buiten op het veld. Hij zat op een grenssteen en sneed houten lepels, waarbij hij een vroolijk deuntje floot. De vogels in het naburige bosch floten en zongen met hem, en somtijds loeide of bromde ook een koe. Juist gebruikte hij zijn middagmaal, een stuk roggebrood met kaas, toen hij zijn oudsten zoon Balthasar haastig zag aankomen.

»Wat voert jou hier?" vroeg hij zijn zoon verbaasd. »Is moeder iets overkomen?"

»Och neen!" antwoordde Balthasar, »maar zij is zeer geschrikt, zoodat zij geen vinger verroeren kan. Bedenk toch, vader! dat de Spanjaarden in aantocht zijn — de wreede Spanjaarden, die ons met huid en haar dreigen te verslinden. In de stad loopt alles door elkander, men schreeuwt, weent, vloekt of bidt. De smid en eenige anderen willen den vijand met geweld keeren, terwijl anderen het op smeeken toeleggen en de vrou-

wen vluchten willen. Thans heeft men besloten eenige boden naar de Spanjaarden te zenden; doch niemand wil zich daarmee belasten, zelfs de gemeene Kilian Tiller niet, die voor eenige uren half lam uit den Boheemschen oorlog is teruggekomen. Nu is de keuze op u gevallen, en ik ben hierheen gezonden, om de koeien zoolang te hoeden.”

»Dat is het werk van den burgemeester,» sprak Nikkel bedaard, omdat ik hem de waarheid gezegd heb. Maar daarin heeft hij zich bedrogen. Ik ben noch goed voor verrader, noch voor boodschapper. Ik ga steeds recht door zee. Bovendien kan het getal uwer broeders en zusters heden nog vergroot worden, en dan heeft moeder meer behoefte aan mijne hulp, dan onze stad aan een boodschapper. Ga naar huis en stel moeder gerust. Spoedig zal ik met mijne kudde volgen, die zich zeker wel verwonderen zal, dat zij zoo vroeg van de weide naar de stad moet gaan. Zeg aan moeder, dat zij zich niet al te bevreesd moet maken, al waren de heidensche Turken ook in aantocht. God kan meer doen, dan Spanjaarden en Turken te zamen, en hij heeft beloofd, dat hij ons in den nood niet verlaten zal.”

Nikkel moest, tegen zijne gewoonte, de zweep gedurig gebruiken, om zijne koeien, die op de schrale weide

nog niet verzadigd waren, tot den terugtocht aan te sporen. Brommend en brullend begaven zij zich eindelijk op weg. Het was reeds lang 4 uur, toen Nikkel op de markt kwam, waar hij ongeveer 20 man, met den smid aan het hoofd, in de wapens vond. Deze bestonden uit verroeste musketten, spietsen, hellebaarden, zwaarden, bijlen, hooivorken, dorschvlegels en knodsen, een bonte verzameling.

»Onze stad telt 200 burgers,» sprak de smid met eenige bitterheid, terwijl bij zijn klein hoopje monsterde: »waar is echter het overige negen-tiende gedeelte?»

»In de kelders hunner huizen,» antwoordde Heidrick, de schrijnwerker, »waar zij de potten met het zilvergeld verbergen.»

De man sprak de waarheid, hoewel menige pot slechts den vorm van een steenen spaarpotje had.

»'t Is een schande!» zeide Rauheim toornig. »Op het hoofd van deze lafaards en geldwolven komt de schuld van al de ellende, die er voor onze stad zal aanbreken. Ik was mijne handen in onschuld. Op! en ieder begeve zich naar zijn hut, die wij met een paar man toch niet kunnen verdedigen.»

Deze woorden kwamen velen der strijdbare mannen niet ongelegen, die daar gekomen waren, meer omdat

zij zich schaamden thuis te blijven, dan uit strijdlust.

Toen Nikkel het woonvertrek betrad, hoorde hij uit een geopende kamerdeur het geschreeuw van een klein kind. Terstond vermoedde hij wat er gebeurd was. Katharina, zijn brave vrouw, hield met bevende handen haar achtste kind, een jongen, omhoog, en toonde dat haar man, toen hij met haastige schreden naderde.

»Het is een kind van angst en schrik!» sprak de vrouw met zwakke stem. »Ik was als des doods, toen ik de jobstijding van het naderen der wreede Spanjaarden vernam.»

Nikkel kuste den jonggeborene op den schreeuwen den mond en zeide hartelijk: »God zegene en bescherm u met uwe moeder, en neme ons allen in zijne genadige bescherming. Ja, beste vrouw, laat ons op Hem vertrouwen, al schijnt het ons dreigende gevaar ook groot. Hij kan veel meer doen, dan wij bidden en begripen kunnen.»

Weinige Ogersheimers waren gelijk Nikkel gezind. Terwijl hij en de zijnen zich aan den zoeten nachtrust overgaven, ontvlood den anderen de slaap. Zij pakten hunne goederen bijeen, verborgen die, voor zoo ver dit mogelijk was, luisterden inmiddels of de vijand naderde en maakten elkander bevreesd door allerlei ver-

halen omtrent de wreedheid van het spaansche krijgsvolk. Prenzel naaide met bevende hand gouden geldstukken in zijne kleederen, terwijl zijn leerling op de kasten, bussen en flesschen, waarin de duurste geneesmiddelen waren, een doodshoofd met daaronder gekruiste beenderen — het apothekersteeken van vergift — schilderen moest, opdat de vijanden zich daaraan niet zouden vergrijpen. Het spreekt van zelf dat in dien nacht de bruggen opgehaald en elke stadspoort met een wacht bezet werd.

Den morgen na dien rusteloozen nacht durfde Nikkel zijn herdersambt niet gaan vervullen. De koeien bleven in hare stallen en loeiden te vergeefs om voedsel. De Ogersheimers werden steeds radelooser en kwamen tot geen besluit. Doch allen waren gereed en toegerust om te gaan vluchten, behalve Nikkel, en zijn huisgezin. De middag kwam, zonder dat men zich aan tafel zette. Men zond boodschappers uit, die door hunne berichten den angst der Ogersheimers vermeerderden. Hetzelfde gebeurde ook door voorbijsnellende vluchtelingen uit de naburige dorpen, die slechts op de redding van hun leven bedacht waren. Toen men des namiddags op grooten afstand den opstijgenden rook van brandende dorpen meende te zien, gaf de burgemeester Prenzel

eerst het teeken tot de vlucht. Voor de reis toegerust en met vele pakken beladen gelijk een lastdier, trad hij zijn huis uit. Vrouw en kinderen, op dezelfde wijze uitgerust, volgden hem op den voet.

Eusebius, onder een zwaren last gebogen, droeg in zijn linkerhand de vogelkooi met den van Balthasar ontvangen vink; zijn zuster Sibille daarentegen voerde een haar toebehoorend lam aan een rood band met zich; Erdmuth echter droeg haar nieuw spinnewiel, dat zij op haar laatsten verjaardag gekregen had, dwars op de pakjes, die op haar rug bevestigd waren, terwijl zij haar ingepakt zondagsgewaad in de hand droeg. Achter haar verscheen het zesde lastdier — de leerling, terwijl Hanna den trein sloot, die de koe van den apotheker voor zich uit dreef.

Op hetzelfde oogenblik verliet ook de kruidenier Hilpert met de zijnen zijn huis, op dezelfde wijze beladen als de famielje Prenzel. Alvorens Hilpert echter de vlucht nam, schreef hij met krijt, zoowel op de deuren van zijn huis als van zijn winkel, met groote letters de woorden: »Heilig is het eigendom!»

Dat was een goede inval, die terstond nagevolgd werd. Alle vroegere vijandschap vergetend, begaf Prenzel zich tot zijn gehaten buurman en verzocht hem vriendelijk: »Beste

buurman, wees zoo goed mij even uw krijt te toonen!"

»Met alle plezier, beste buurman!" antwoordde Hilpert, en nu schreef ook Prenzel, zoo groot mogelijk: »Heilig is het eigendom!" op zijne niet gesloten deuren. Het duurde niet lang of op alle andere deuren, vensterluiken en schuttingen prijkte hetzelfde opschrift. Die goede Ogersheimers! Zij hielden die woorden voor een talisman, voor een behoedmiddel tegen onheilen, voor een tooverspreuk, die de roofzuchtige handen van de gevreesde Spanjaarden eerder van hunne goederen zou afhouden, dan het goddelijk gebod: »Gij zult niet stelen!"

Ogersheim stelde nu in het klein den uittocht der Israëlieten uit Egypte voor. Uit elk huis kwamen klagende bewoners te voorschijn, die treurende van het hun dierbaar vaderlijke huis en van het geliefde vaderland afscheid namen. De nuttige viervoetige dieren der stad, zooals: ossen, koeien, geiten, schapen, varkens en honden sloten zich deels vrijwillig, deels gedwongen bij dien uittocht aan. De katten alleen maakten hierop eene uitzondering, gelijk de kippen en de duiven.

Bij die groote menigte menschen ontbrak de geestelijke herder, de oude eenvoudige priester, magister Temperius, in zijne zwarte amtskleeding niet. Met edele verloochening van zijn eigen voordeel had hij zich slechts



met de aan zijne zorg toevertrouwde kerkelijke schatten beladen. Onder den linkerarm droeg hij den bijbel, terwijl zijn rechterhand een pak met heilige kerkelijke gereedschappen van edel metaal droeg. Meer aardschgezind betoonde zich de schoolmeester, Johannes Brinkmeier, die er op bedacht was, niet om zijn schoolschepter, den stok, noch zijne boeken, maar wel eenige wereldlijke zaken in veiligheid te brengen. Hij koesterde het ware geloof, dat de Spanjaarden zich aan die voorwerpen vergrijpen en daarmee verrijken zouden.

De uittocht begon en ging voorbij de hut van Nikkel, die met zijne kinderen aan de deur stond en met een bewogen hart de vluchtende nakeek. Toen de viervoetige dieren, die de achterhoede uitmaakten, Nikkel voorbijgingen, bleef meer dan eene koe bij hem staan, be-rook den welbekenden herder en blies dan met groot geraas door hare wijde neusgaten, alsof zij daardoor den herder wilde aansporen om mede te gaan. Brommend gingen zij dan verder, daar Nikkel staan bleef en met zijne hand slechts over den kop der dieren streek. Ja, toen was hij bedroefd, toen hij zijne kudde, zijne lieve bekenden en zijn dagelijksch gezelschap, zonder hem zag voortgaan.

Eindelijk vernam hij de laatste voetstappen der ver-

trekkenden niet meer, en Nikkel keerde toen naar het bed zijner vrouw terug, die iets van den uittocht der Ogersheimers vernomen had.

»Beste Nicolaas,” sprak vrouw Zocher tot haar man, »neem onze zeven kinderen met je en sluit je bij de vluchtenden aan. De vijand zal met eene zieke, hulpeloze vrouw en haar kind medelijden hebben, en zoo niet dan is het beter, dat er slechts twee sterven, dan dat wij allen verloren gaan.”

»Welk een dwaasheid! sprak Nikkel hoofdschuddend. »Ik zou mij zelve diep verachten, wanneer ik mijn geliefde vrouw, de brave moeder van acht kinderen, verlaten en aan gevaar blootstellen zou.”

»Doe het ter wille van mij, Nicolaas!” smeekte de vrouw, »ter wille van onze zeven kinderen, wanneer gij den dood of zware mishandeling niet vreest.”

Nikkel antwoordde daarop niets, maar nam den bijbel, die volgens toenmalige gewoonte op het bedje van een nog ongedoopt kind lag, om het te beschermen, bladerde in dat heilige boek om en las toen met luider stem het volgende: »Ruth antwoordde: Spreek mij er niet van, om u te verlaten en mij van u af te keeren. Waar gij heengaat, daar wil ik ook heengaan; waar gij blijft, daar blijf ik ook. Uw volk is mijn volk, en uw

God is mijn God. Waar gij zult sterven, zal ik sterven, en aldaar zal ik begraven worden. Zoo doe mij de Heer, de dood moet scheiding maken tusschen mij en tusschen u."

»Zoo sprak," vervolgde Nikkel plechtig, »eene heidensche vrouw tot hare joodsche schoonmoeder, en God zegende haar daarom rijkelijk. En zou ik, een christelijk man, dan trouwelooser handelen jegens mijne christelijke vrouw, die 15 jaren lang lief en leed met mij gedeeld heeft? Nooit!"

»De vrouw zweeg en reikte haren man de hand, die deze liefderijk drukte.

De Ogersheimers zetten inmiddels hun tocht voort.

»Waar is Tillers Kilian toch?" vroeg Prenzel, terwijl hij omkeek. »Hij kon zich nu er op voorbereiden om het ambt van koeherder over te nemen, door onze koeien te drijven, dan zou Hanna iets van mijn last kunnen overnemen."

»Kilian," antwoordde Eusebius, »is het eerst heengegaan. Ik zag hem hals over kop en zoo snel als een hazewindhond wegloopen."

Met zijn lam been?" vroeg Prenzel verwonderd. »Zou mijne zelf reeds zulk een wonder verricht of de schelm zich slechts lam gehouden hebben?"

Ogersheim lag reeds op verren afstand achter de vluchtelingen, toen juffrouw Prenzel hare schreden vertraagde en zich omkeerde, om, gelijk de vrouw van Lot, nog een blik op het verlaten vaderland te werpen. Ook zij versteende gelijk een zoutpilaar. Spoedig daarop echter wrong zij de handen en riep met klagende stem uit: »O, hemel, daar hangt mijn geheele wasch nog op den wal aan de lijn! Door angst en schrik heb ik daaraan niet meer gedacht en de lichtzinnige Hanna ook niet. O mijn heldere schoone wasch! Wat zullen de Spanjaarden lachen, als zij die in hunne vuile ransels zullen bergen.»

Die klacht hielp en vond bij de vrouw van den kruidenier Hilpert weerklank. »Och, lieve buurvrouw,» riep zij ontsteld uit, »ook mijne wasch hangt, ook schandelijk vergeten, bij de uwe! Waar zijn mijne gedachten toch gebleven? Och, ik arme vrouw! Mijne schoone wasch, waarvan ik het linnen zelve gesponnen en gebleekt heb!»

Door hetzelfde ongeluk verzoend, vielen de beide vrouwen elkander om den hals. De wasch, de lust en zorg der vrouwen, had de langdurige vijandschap gelijk boter in de zon doen smelten en in een vriendschappelijke lijm veranderd, die de beide vrouwen vereenigde.

Na het vertrek der Ogersheimers was het in de stad stil en verlaten. Nikkel, die eenigen tijd nadenkend bij het bed zijner vrouw gezeten had, stond thans op.

»Past goed op uwe moeder,» zeide hij tot zijne drie dochters, en zich tot zijne zonen wendende, vervolgde hij: »Gij moet met mij medegaan.»

De eerste bezigheid van Nikkel was nu, de bruggen der beide stadspoorten op te halen, waarbij zijne zonen hem hielpen. Vervolgens begaf hij zich naar de apotheek, waarvan de deur, zooals reeds gezegd is, niet gesloten was. In de apotheek stonden twee vijzels, een zeer groote van ijzer en een kleinere van koper. Toen Balthasar zijn vader dien ijzeren vijzel aangrijpen en omhoog zag heffen, keek hij zeer verbaasd en vroeg verlegen: »Vader! wat beteekenen die woorden daar buiten op de deur: Het eigendom is heilig?»

»Dat niemand zich van het goed van een ander mag meester maken,» antwoordde Nikkel bedaard.

»Maar vader!» sprak Balthasar aarzelend, »gij zelf—»

»Stil, jongen!» antwoordde Nikkel, »oordeel niet te vroeg, maar wacht het einde af. Ga den kruiwagen eens halen, die je achter de apotheek wel vinden zult.»

Toen Balthasar met dat middel van vervoer voor de deur der apotheek aankwam, zette Nikkel de beide vij-

zels daarop en bracht die naar de poort, waar de Spanjaarden het eerst zouden aankomen.

Die poort was, gelijk de andere, overwelfd en van een hoogen aarden wal voorzien; in het midden daarvan, boven de poort, bevond zich een schietgat waarvoor Nikkel den koperen vijzel plaatste, zoodat de opening daarvan op het einde der brug en haar omtrek gericht was. Op gelijke wijze handelde hij met den ijzeren vijzel bij de andere poort. Daarna begaf Nikkel zich naar den kruidenierswinkel van Hilpert, waar eenige ledige haringtonnen en rozijnvaten zijn buit werden, die hij, benevens eenige kleine vaatjes uit een kuiperij op zijn kruiwagen plaatste, om al de andere schietgaten van den wal met onschadelijke kanonnen te voorzien.

Inmiddels verzamelden de zonen van Nikkel, op diens bevel, droog hout uit den voorraad der Ogersheimers, vooral in eenige straten, waar huizen gebouwd werden. Ook maakten de knapen een aantal pijnboomtakken gereed, die als fakkels gebruikt moest worden. Al het wapentuig, zooals geweren, sabels en spietsen, dat in de huizen aanwezig was, werd door de knapen op de markt bijeen gebracht en op lange rijen gelegd.

Volgens gewoonte der zorgeloze jeugd vergaten de

knapen bij hunne bezigheid het ernstige van hun toestand en gingen weldra van een vroolijk gesprek tot allerlei grappen over, die den heen en weer loopenden Nikkel echter niet hinderden, dewijl de toekomst ellende genoeg dreigde aan te brengen. Om de kleur der houten kanonnen zoo natuurlijk mogelijk te maken, bezigde de koeherder een mengsel van roet en melk. Nadat hij met deze toebereidselen gereed was, zeide hij tot zijn tweeden zoon Dirk: »Probeer eens, of je den roffel goed kunt slaan.»

En de vlugge Dirk, die de trommel der schutterscompagnie omhing, sloeg zulk een roffel, dat het kalfsel dreigde te barsten.

»Dat gaat niet slecht!» zeide Nikkel tevreden. »Ga nu eens onder het gewelf der poort, waar het geluid nog sterker zijn moet.»

De lucht beefde door het geraas, dat door een dozijn trommels veroorzaakt scheen te worden. Dirk hield met trommelen vol, zoodat Nikkel zijn bevel om te eindigen tweemalen herhalen moest. Eindelijk hield Dirk op, terwijl zijn voorhoofd met zweetdruppels bedekt was en zijn gelaat rood was geworden als een gekookte kreeft. Vroolijk keek hij zijn vader aan.

»Loop spoedig naar je moeder,» sprak Nikkel, boos

over zijn eigen verzuim, tot zijn derden zoon Herman, »en als zij het trommelen gehoord mocht hebben, zeg haar dan, dat dit niet door de Spanjaarden veroorzaakt werd, maar dat wij maar eens beproefd hebben, wat wij konden. Zij moet ook niet schrikken, als zij op den hoorn hoort blazen.»

Herman verwijderde zich.

Nikkel wachtte zoolang, totdat hij den terugkeerenden knaap aan het andere einde ter straat ontdekte, alvorens hij zich tot zijn oudsten zoon Balthasar met de woorden richtte: »Ziedaar, blaas nu met alle macht op mijn ossenhoorn. Ik denk, dat je dat wel eens meer gedaan zult hebben.»

»O, dikwijls vader!» antwoordde Balthasar verheugd, en terstond daarna liet de ossenhoorn diepe en scherpe tonen hooren, die even ver gehoord konden worden als het geroffel der trommel.

»Zoo is het goed en genoeg,» sprak Nikkel tot Balthasar, die zijn wangen opblies gelijk de kikker in de fabel en daarbij bont en blauw werd. »En let nu wel op mijn woorden! In den volgenden nacht mogen wij niet te bed gaan, dewijl het dan niet onwaarschijnlijk is, dat de vijand zich in de nabijheid bevindt en onze stad onverwachts denkt te overvallen. Ik zal de boven-



poort, waar de vijand zich wellicht het eerst zal vertoonen, bewaken, gij de benedenpoort, en dat wel op de hoogte van den wal. Je moet vooral opletten, of iemand den rand van de stadsgracht wil naderen, en of men een poging wil doen om in de stad te komen. Bij het eerste verdachte teeken moet je op den hoorn blazen, en is het gevaar dringend, dan moet je het blazen driemaal snel na elkander herhalen. Houd niet alleen je oogen, maar ook je ooren voor elk ongewoon gerucht open. De gedachte, dat van onze waakzaamheid het wel en wee van onze stad, alsook het leven van je ouders, broeders en zusters afhangt, zal de slaap wel uit je oogen houden. Dirk blijft in mijne nabijheid onder het gewelf der poort en moet trommelen als ik hem daartoe het bevel geef. Gij allen kunt nu eenige uren slapen, totdat ik je zal wekken. Als het noodig is, dan moet Apollonia, die bij moeder moet oppassen, het saamgebrachte hout in brand steken. Gaat nu, kinderen, en slaapt wel."

»Ik kan thans niet slapen," antwoordde Balthasar, »en wil den geheelen nacht vroolijk zijn gelijk een visch in het water."

»Ik ook! Ik ook! Ik ook!" riepen de broeders van Balthasar.

Het overige gedeelte van den dag en van den avond ging voorbij. Tegen het vallen van den nacht en de duisternis werd de hemel rood door een verwijderden brand, bij welk schouwspel het hart van den waakzamen koeherder banger begon te kloppen, dat hij echter voor de zijnen nauwkeurig verborgen hield. Met schijnbare rust gaf hij zijne bevelen en begaf zich toen met een ongeladen musket op den wal, die tegenover den rood gekleurden horizon lag. Het was duister en stil in de stad. In de slijkerige stadsgracht hoorde men nu en dan het sombere geluid van een kikvorsch of slang. De koele nachtwind werd sterker en hield een spookachtig spel met de vergeten wasch op den wal. De witte beddelakens ruischten somber als bedwongen vaandels, terwijl de vele witte hemden met de armen zich op een neder bewogen.

Het oog van Nikkel, dat scherp en onderzoekend op de zwarte, donkere en stille aarde gericht was, verhief zich eindelijk tot den donkerblauwen nachtelijken hemel, waaraan duizende onbekende verwijderde werelden vriendelijk fonkelden. Dat die hemelsche lichten werelden zijn, die de aarde eenige millioenen malen in grootte overtreffen, dat wist de koeherder niet; wel gevoelde hij echter de almacht en nabijheid van zijn Schepper.

»Heer, doe met mij wat Gij wilt!» bad hij vurig, »laat mij echter de mijnen niet zien lijden.»

Na dit kort gebed en het aanschouwen van den hemel bepaalde hij al zijne opmerkzaamheid weder bij de aarde. Wat gingen de nachtelijke uren langzaam voorbij! Met welk ongeduld wachtte hij den dag af! Men zou kunnen denken dat Nikkel door zijn herdersambt voor verveling bewaard was gebleven. Maar daarbij verkortte hij den tijd door eenigen arbeid, dien hij thuis niet volbrengen kon.

De torenklok, waarvan het uurwerk door den heer Brinkmeier vóór zijn vertrek nog getrouw was opgewonden, had het eerste uur verkondigd, toen Nikkel door den luiden klank van zijn ossenhoorn, die in Baltasar's handen was, uit zijn stille mijmering werd gewekt. Met gespannen aandacht luisterde hij bij de duisternis van den nacht. De hoorn liet zich voor de tweede maal niet hooren, daarentegen vernam Nikkel de hoefslagen van eenige paarden, die van de andere zijde naderden en tegenover den koeherder op eenigen afstand bleven staan.

Nikkel sloeg tegen zijn musket, zoodat die een luiden klank liet hooren en riep: »Werda! Antwoord, of ik geef vuur!»

Alles bleef stil. Nikkel nam uit zijn verborgen gehouden lantaarn een lichtje en stak daarmee een bos stroo in brand, dat hij voor het schietgat op een paal bevestigde en helder begon te branden. De omtrek werd daardoor geheel verlicht en de blank geschuurde metalen vizel blonk als goud. Tevens was dat branden van het stroo voor den in het poortgewelf wach- tenden trommelslager en ook voor den hoornblazer bij de andere poort het afgesproken teeken om van armen en lippen gebruik te maken. Dirk sloeg een krachtigen roffel en Balthasar blies met al de kracht zijner longen. Drie ruiters, die Nikkel aan hunne kleeding voor vijandelijke ruiters herkende, keerden toen spoedig hunne paarden om en verwijderden zich. De vlam van de bos stroo begon weldra te verminderen en na verloop van een korten tijd was alles weder in nachtelijke duisternis gehuld gelijk vroeger. Twee uren gingen er nu voorbij, zonder dat er iets gebeurde. Al bleeker werd de glans der sterren aan den duisteren hemel, die allengs een grijze tint aannam, en aan den gezichtseinder werden de eerste flauwe teekenen van den naderenden dag zichtbaar. Al de kinderen van Nikkel waren nu vroolijk op de been. Apollonia had op bevel harer moeder, een warme soep gereed gemaakt, waarvan zoowel

Nikkel, als de op hunne posten vertoevende kinderen hun deel ontvingen. Nog was hij met den lepel bezig, terwijl hij bij zich zelven dacht, dat hij wellicht nu zijn laatsten maaltijd gebruikte, toen zijn naast hem staande dochter Adolphine plotseling zeide: »Vader! hoort gij dat?»

Nikkel liet den lepel rusten en luisterde. Duidelijk vernam hij op eenigen afstand het naderen van voetstappen, die zich op de maat bewogen, en daarbij het getrappel van paarden en trommelslag.

»De beslissing nadert,» sprak Nikkel bij zich zelven, »God geve, dat wij die kunnen doorstaan! Ga heen, mijn kind!» zeide hij tot Adolphine, »en zeg aan moeder niets van 't geen je vernomen hebt.»

Gehoorzaam verwijderde Adolphine zich. Spoedig daarop kwamen er twee ruiters galoppeerend naderbij. hielden op eenigen afstand van de poort stil, terwijl een van hen op de trompet blies en de andere met een wit vaandel aan een lans zwaaide.

»Wie zijt gij en wat verlangt gij?» vroeg Nikkel met een krachtige stem.

»De generaal en bevelhebber van het spaansche leger, Don Cordua, heeft ons herwaarts gezonden. Hij verlangt dat de stad Ogersheim zich op genade en on-

genade zal overgeven, wanneer zij zich niet aan de gruwelen eener verovering door storm wil blootstellen.”

»Op genade en ongenade?» antwoordde Nikkel. »Dat is geen voorwaarde, die men aan een stad met stevige muren diepe grachten, hooge wallen, veel geschut, toereikende wapens en — wat nog meer zegt — met een dappere bezetting en burgerij stelt, die zich liever tot den laatsten man verdedigen en in het uiterste geval met den vijand in de lucht vliegen wil, dan zulk een schandelijk voorstel aannemen.»

»Is dit uwe eerste en laatste verklaring?» vroeg de Spanjaard.

»De allerlaatste!» verzekerde Nikkel. »Zeg dat aan uw bevelhebber, en als hij bij zijne harde voorwaarden blijft, dan kan de bloedige strijd dadelijk beginnen.»

De Spanjaarden keerden terug en Nikkel wachtte met een kloppend hart het verdere af. Na verloop van eenigen tijd, terwijl het daglicht de duisternis meer en meer verdreef, verscheen de trompetter, de vaandeldrager en nog een derde ruiter voor de poort.

»Ho, hallo! Waar is de stadskommandant?» riep de laatste.

»Hier!» antwoordde Nikkel, terwijl hij op de borst-wering van den wal ging staan.

»Hoe is je naam?»

»Nicolaas Zocher!»

Mijnheer Nicolaas Zocher!» sprak de Spanjaard »ik Don Cordua, ben nieuwsgierig te vernemen, op welke voorwaarde gij de stad Ogersheim aan mij wilt overgeven, nadat gij mijn voorstel verworpen hebt. Ik prijs eene dappere gezindheid, zelfs bij den vijand; doch stel uwe eischen in 's hemels naam niet te hoog.»

»Wij verlangen van u, heer generaal,” antwoordde Nikkel, »veiligheid van leven en van de bezittingen van al de Ogersheimers, strenge tucht van uwe manschappen, vrije uitoefening van godsdienst en —”

»In duivels naam!” viel de spaansche generaal hem toornig in de rede, »ben je haast klaar?»

»En geen brandschatting,” vervolgde Nikkel.

»Dat is krachtige snuif, die je me daar aanbiedt,” sprak de Spanjaard.

»Ge krijgt daarvoor ook een sterke stad, zonder slag of stoot in uwe macht,” antwoordde Nikkel, »wier bestorming u vele honderde manschappen kan kosten.”

»Verneem daarentegen thans mijne eischen,” antwoordde de Spanjaard. »De bezetting, benevens de burgerij van Ogersheim, legge de wapens neer — de eerste geve zich krijgsgevangen — het grof geschut

worde aan ons uitgeleverd, en mijne manschappen moeten op kosten der Ogersheimers verzorgd worden "

»Toegestaan!» sprak Nikkel, »op voorwaarde, dat gij onze bepalingen aanneemt.»

»Die neem ik aan.» antwoordde de Spanjaard, omdat ik uwe dappere gezindheid vereer en onnut bloedvergieten wil voorkomen.»

»Welke waarborg geeft gij ons voor het vervullen van uwe beloften?» vroeg Nikkel voorzichtig.

»Mijn woord van eer als generaal en edelman!» antwoordde Don Cordua.

»Gij zeidet zoo even in duivels naam,» vervolgde Nikkel, »ik zou u echter verzoeken bij uw woord van eer nog te voegen; in den naam van den levenden God!»

»Nu ik eenmaal A heb gezegd,» antwoordde de Spanjaard, »moet ik ook B zeggen.» En nu gaf hij zijn woord, zooals Nikkel dat verlangd had. »Doch,» vervolgde de Spanjaard, »open nu zonder dralen de poort. Wij hebben trek in een warme soep en verlangen naar een goed verhljif, dewijl wij den nacht in het open veld hebben doorgebracht.

De valbrug viel neer. Don Cordua ging de geopende stadspoort niet eer in, voordat hij dit aan het hoofd



van eene sterke afdeeling zijner troepen doen kon. die thans naderde.

Nikkel had inmiddels zijne verdere maatregelen genomen. De koeherder was vroeger ook zeker soldaat geweest, omdat hij met diens gebruiken zoo goed bekend was. Zulks bewees hij weder, door zijn zoon Dirk chamade te laten slaan, waarbij Balthasar met korte afgebroken toonen van den ossenhoorn instemde. Chamade is een fransch woord en beteekent zooveel als een teeken van overgave eener vesting, die zich niet langer verdedigen kan of wil, dat door zekere toonen der trommel of trompet wordt aangeduid.

Toen de spaansche generaal over de ophaalbrug het gewelf der poort binnenreed, werd hem een verrassend tooneel bereid. Vooreerst ontmoette hij den koeherder, die voor den Spanjaard zijn musket ter aarde boog en toen wegwierp. Naast hem stond Dirk en tegenover hem Balthasar. De eerste plaatste zijn trommel met de stokken voor zich op den grond, terwijl de laatste de ossenhoren voor zich nederlegde. Aan hunne zijden stonden Herman en Sebald, die uit dik papier gevouwen mutsen op het hoofd hadden en daaronder een zeer ernstig gelaat vertoonden. Herman liet zijn spiets ter aarde dalen en Sebald zijn houten kindersabel,



zooals zij hun vader dat zagen doen. Adolphine en Beata daarentegen strooiden uit hare voorschoten de eerste kinderen der lente — gele paardebloemen — voor den binnenrijdenden generaal op den grond. Deze deed zijn paard stil staan en riep verbaasd uit: »Hé! Wat beteekent dat?»

»De burgerij strekt het geweer, Excellentie!» antwoordde Nikkel bedaard en ernstig.

»Wat? Die spot en hoon? sprak de Spanjaard, terwijl hij zijn blanken degen trok.

»Het is,» antwoordde Nikkel, »de ernst eener bezworene en van onze zijde getrouw gehouden overeenkomst.»

»In drie duivels naam!» sprak de Spanjaard toornig, »ik heb met den kommandant van Ogersheim gecapituleerd. Wie zijt gij echter, in die grijze, grove kiel, zonder eenige militaire onderscheiding?»

»Ik ben,» antwoordde Nikkel, »Nicolaas Zocher, kommandant en koeherder van Ogersheim, en tegenwoordig de eenigste man daarin. Dit zijn mijne kinderen en medestrijders, die zich met mij in de genade van uwe Excellentie aanbevelen.»

»Dat is leugen en schandelijk verraad,» sprak Don Cordua driftig. Waar is de bezetting? Mijne bood-

schappers hebben in den afgeloopen nacht den wal vol krijgslieden in witte uniform gezien —”

»Dat zijn hemden en ander linnengoed,” verklaarde Nikkel, »dat de vrouwen in haar angst vergeten hebben van de lijnen te nemen.”

»Dat mag een ander begrijpen,” sprak de Spanjaard meer bedaard. »Hé! kommandant en koeherder in een persoon, los mij dat raadsel eens op!

»Op het gerucht van uw komst,” antwoordde Nikkel, »hebben al de burgers van Ogersheim de vlucht genomen. Ik alleen bleef met de mijnen achter. dewijl ik op het goed gerucht dat van u verbreid is en op uw ridderlijke grootmoedigheid vertrouwde. Ik heb mij daarin niet bedrogen. Een krijgslist is echter veroorloofd en is geen verraad.”

De Spanjaard lachte hartelijk. »Je bent mijn beste krijgskameraad, een wakkere vent,” zeide hij, aan wien ik mijne beloften wil vervullen. Doch hoe staat het met het grof geschut, dat ons bedreigt op de wallen?”

»Dat is het uwe,” antwoordde Nikkel lachend. »als namelijk twee apothekersvijzels, een paar ledige haringtonnen en eenige wijnvaten u iets waard zijn.”

»Van u kan men, mijn vriend! op zijn ouden dag nog leeren,” sprak de Spanjaard. »Doch thans, beste krijgs-

kameraad, is je rol als kommandant afgespeeld, en je kunt met je kinderen naar huis gaan. Mijne manschappen zullen dus zelve de morgensoep moeten gereedmaken, en ik wil hopen, dat zij daartoe het noodige zullen vinden. Tot wederziens, Nicolaas Zocher!"

Men kan zich voorstellen met welk eene gewaarwording Nikkel aan dat gebod voldeed! Toen hij op zijn terugtocht voorbij de openstaande kerk kwam, ging hij met zijn kinderen daarin, om den hoogsten Redder uit alle gevaren het dankbare offer van zijn hart aan te bieden. Geen plechtige orgeltonen ruischten in het hooge kerkgewelf, geen veelstemming lofgezag weergalmde; geen priester verhief zijn stem — toch klonk in de harten van de stille bidders een jubelend Halleluja?

Des namiddags van denzelfden dag begaf Nikkel zich buiten de stad en volgde de vele zichtbare sporen van de gevluchte Ogersheimers. Die brachten hem naar het een uur verder gelegen bosch, in welks dichtste gedeelte zij een verblijf hadden gekozen. Dien eenen dag met zijn korten nacht had de vluchtelingen, menschen en dieren, het groote onderscheid tusschen een dak van bladeren en dat van een gemakkelijk woonhuis reeds duidelijk doen gevoelen en het verlangen naar

het laatste in hooge mate opgewekt. Men zal zich dus de vreugde wel kunnen voorstellen die door Nikkel's vredeboodschap bij allen ontstond.

»Maar,» vervolgde Nikkel, die thans meer aanzien had en meer geacht was dan de burgemeester, »de spaansche generaal wil zijn gegeven woord dan slechts getrouw houden, wanneer tusschen de Ogersheimers voortaan alle nijd, alle tweedracht en vijandschap zal ophouden.»

Men begrijpt, dat dit bijvoegsel van den koeherder zelve was uitgegaan en op de famieljes Prenzel en Hilpert gemunt was. Doch dit was niet meer noodig, dewijl de gemeenschappelijke nood reeds een onderlinge verzoening had tot stand gebracht. De ouderen en de jongeren der beide vroeger zoo vijandelijke famieljes waren eendrachtig bijeen, deelden elkander broederlijk van hun voorraad mede en betreurden het, dat zij vroeger in vijandschap hadden geleefd. Aan de spits der Ogersheimers, die met een geheel ander gevoel terugkeerden, dan waarmede zij vertrokken waren, bevond zich de door allen geprezen en gelukkige koeherder, wien zelfs zijne koeien vroolijk loeiend volgden. In de stad nam ieder weder van zijn geliefde gezellige woning bezit, waar hij echter de Spanjaarden als vreemde en

ongenoode gasten vond. Doch dewijl deze hun het grootste gelaten hadden en slechts het lichamelijke onderhoud van hen begeerden, gaf men dit met alle bereidwilligheid. Groote vreugde legden de beide vrouwen Prenzel en Hilpert aan den dag, toen zij hare wasch op den wal ongedeerd wedervonden.

De eerlijke Don Cordua zag niet alleen met alle gestrengheid daarop toe, dat aan de voorwaarden van de gesloten overeenkomst door zijne manschappen getrouw voldaan werd, maar hij gaf hun ook nog het voorbeeld van gematigdheid en menschlievendheid, zoodat de Ogersheimers het lijden van den oorlog slechts weinig gevoelden.

Na verloop van drie dagen werd de verdwenen Tillers Kilian weder zichtbaar. Hij hinkte erger dan vroeger. Doch Prenzel deed den lamme niet slechts gaan, maar zelfs springen en dansen, dewijl hij met de zweep van Nikkel de beenen van den deugniet zoo sloeg, dat hij het hazenpad koos en zich niet weder te Ogersheim zien liet.

Don Cordua bezocht, zooals hij beloofd had, den voormaligen stads-kommandant, thans weder koeherder Nikkel in zijn nederige woning. De Spanjaard was over den kinderzegen, over de vlijt van het huisgezin en de

overall heerschende orde zeer verbaasd. Toen hij vernam dat het jongste kind nog niet gedoopt was, bood hij zich zelve met al zijne officieren aan om als peet op te treden, dat door de ouders van het kind met even groote vreugde als ontroering werd aangenomen.

Dat was een doopplechtigheid, zooals in de kerk te Ogersheim nog nooit had plaats gehad! Vrouw Zocher gevoelde zich sterk genoeg, die bij te wonen. Zij naast haar man en hare zeven kinderen staken in hunne eenvoudige kleeren wel zeer af bij den voornamen Spanjaard in zijne met goud geborduurde generaalsuniform en bij de rijk versierde officieren, die in weerwil van hun verschillend geloof, die heilige plechtigheid zeer aandachtig bijwoonden. De geheele groote kerk was opgepropt vol Ogersheimers en Spaansche soldaten. De meesten der laatsten verstonden de stichtelijke, met het oog op de buitengewone omstandigheden uitgesproken dooppredikatie van den leeraar Temperius wel niet, doch zij wachtten in eerbiedige stilte het einde daarvan af. De spaansche generaal liet op zijne kosten een doopmaal gereedmaken, en toen de gelukkige moeder het bedje van haar gedoopt zoontje opmaakte, vond zij daarin een menigte goudstukken, die de spaansche generaal en zijne officieren als een doopgeschenk hadden



geofferd, en die nu aan den nood van de famielje Zocher een eind maakte.

Hier eindigt de schrijver zijn verhaal van een man, die hoewel hij slechts een eenvoudige koeherder was, door zijn moed en tegenwoordigheid van geest de bewoners eener geheele stad van grooten nood en groot gevaar bevrijdde. De geschiedschrijvers gedenken hem naar verdienste; doch in weerwil daarvan was het zeker niet overtollig, dat de herinnering aan hem hier verlevendigd werd, vooral om te doen zien, wat één man vermag.



